BOSNA-HERSEK VAROLUŞSAL AYRILIKÇI TEHDİT İLE KARŞI KARŞIYA

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Analiz No : 2021 / 34

18.11.2021

Giriş

AVİM, Bosna-Hersekte ülkenin egemenliğini ve toprak bütünlüğünü tehdit eden gelişmelere devamlı olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, Bosna-Hersekte Barışı Uygulama Konseyi İle Yüksek Temsilcilik Ofisi Neden Devam Etmelidir? başlıklı analizimizde, Bosna-Hersek Cumhurbaşkanlığında Sırp üye olan Milorad Dodikin ayrılıkçı tehditleri karşısında, Bonn Yetkileri dahil olmak üzere, Barışı Uygulama Konseyinin (BUK) yetkilerinin, Bosna-Hersekin egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün korunması için devam ettirilmesi gerektiği görüşünü ileri sürdük.[1] Bir sonraki Bosna-Hersekin Bölünmesi Konulu Slovenya Belgesi BUK-YTO-Bonn Yetkilerinin Devam Ettirilmesinin Gerekliliğini Teyit Etmektedir başlıklı incelememizde, Balkanlardaki sınırların yeniden çizilmesini öneren bir gayri-resmi belgenin (*non-paper*) nasıl Bosna-Herseki bölme taktiği güttüğünü anlattık. Gayri-resmi belgenin, AB üyesi Slovenya (şimdiki AB dönem başkanı) tarafından hazırlandığı ve AB Konseyi Başkanı Charles Michele gönderilmiş olduğu belirtilmektedir.[2] Gayri-resmi belgede mevcut pervasız önerilerin Balkanlarda kan dökülmesine yol açabileceğini ve bunun tüm Avrupaya yayılabileceğini ifade ettik.

Son gelişmeler, analizlerimizde belirtmiş olduğumuz tehlikelerin artık örtbas edilemeyecek bir boyuta ulaştığını ve Bosna-Hersekin toprak bütünlüğünün ciddi ve yakın tehdit altında olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, *The Guardian* gazetesi, Dünya Meseleleri editörünün Uluslararası üst düzey yetkili Bosnanın bölünme tehlikesi ile karşı karşıya olduğuna dair uyarıyor (Bosnia is in danger of partition, warns top international official başlıklı baş makalesinde, söz konusu gelişmeler anlatılmaktadır.[3] Bosna-Hersek Yüksek Temsilcisine atıfla makale, Bosna-Hersekin yakın bir bölünme tehlikesi içinde bulunduğu ve çatışmaların yeniden başlayabileceğine ilişkin çok ciddi bir ihtimalin mevcut olduğu görüşünü yansıtmaktadır.

Bosna-Hersek Yüksek Temsilcisinin BM Genel Sekreterine Sunduğu Rapor

Bahsekonu vahim gelişmelerin arasında, yeni Bosna-Hersek Yüksek Temsilcisi Christian Schmidt, Bosna-Hersek Barış Anlaşması'nın Uygulanmasına İlişkin 60ıncı Yüksek Temsilci Raporunu 5 Kasım 2021 tarihinde BM Genel Sekreterine sunmuştur.[4] Rapor özetle aşağıdaki görüşleri yansıtmaktadır:

- Bosna-Hersek, savaş sonrası dönemin en büyük varoluşsal tehditi ile karşı karşıyadır. Bosna-Hersek Cumhurbaşkanlığı üyesi Milorad Dodik başkanlığındaki Bosna-Sırp oluşumunun (*Republika Srpska-RS/Entite*) en büyük siyasi partisi olan Bağımsız Sosyal Demokratlar İttifakı (*Alliance for Independent Social Democrats*-BSDİ) öncülüğünde, Bosna-Sırp yönetimi yetkililerinin, Barış İçin Genel Çerçeve Anlaşmasının (BGÇA) temellerine yönelik ısrarlı ve vahim meydan okumaları, sadece ülkenin ve bölgenin barış ve istikrarı için tehlike oluşturmakla kalmayıp, uluslararası toplum tarafından bir çözüm bulunamaz ise, Dodikin bu hamleleri Anlaşmanın feshedilmesine yol açabilecek niteliktedir.
- Dodik, Bosna-Sırp oluşumunun (RS), savunma, dolaylı vergiler ve Yüksek Yargı ve Savcılık Kurulu alanlarındaki oluşum (*entite)* yetkilerinin Bosna-Hersek devletine devrinin ve yargı, kolluk gücü ve istihbarat alanlarında RSnın anayasal yetkilerinin geri alınması için, uzun süre önce varılan mutabakatlardan tek taraflı geri çekilme çağrısı yapmıştır.
- Dodik, yeni bir RS Anayasasının hazırlandığını ve Yüksek Temsilcilere ait tüm kararların ve yasaların reddedileceğini duyurmuştur. Diğerlerinin yanı sıra bahsekonu durum, RSda bulunan tüm Bosna-Hersek Silahlı Kuvvetleri (BHSK) mensuplarının ayrılması, RS topraklarında bulunan BHSK tesislerine el konulması ve görünüşte Bosna-Hersekten ayrılan personel ile RS Ordusunun yeniden kurulması anlamına gelmektedir. Bu durum, ayrıca oluşumun Devlet Düzeyinde Dolaylı Vergilendirme İdaresinden (ITA), Devlet Soruşturma ve Koruma Kurumundan, Yüksek Yargı ve Savcılık Kurulundan (HJPC) ve Devlet İstihbarat ve Güvenlik Ajansından (SIPA) ayrılması ve söz konusu kurumların RS topraklarında faaliyette bulunmalarını engelleyecek önlemlerin alınması anlamına gelecektir.
- Bu girişim, **ilan edilmeden ayrılmak ile eşdeğerdedir** (vurgu eklenmiştir). Mevcut anayasal çerçeveye göre hukuki olarak mümkün olmadığı halde, herhangi bir oluşumun yerleşik Devlet kurumlarından tek taraflı olarak ayrılması, bahis konusu kurumların çökmesine ve en sonunda Devletin işleyişinin ve anayasal sorumluluklarını yerine getirme kabiliyetinin zarar görmesine sebep olacaktır. Dodik, Dayton Anlaşması çerçevesinde Bosna-Hersekten ayrılma hakkı bulunmamasına rağmen, bağımsız bir RS hedefini açığa vurmuştur. Dodikin, RS muhalefet partileriyle anlaşarak RS temsilcilerinin kurumlardaki karar-alma mekanizmalarından çekildiğini duyurduğu Temmuz ayından bu yana, devlet kurumları zaten felç durumdadır.
- RS yetkilileri, Bosna-Hersek Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'u Çıkaran Yüksek Temsilci Kararının Uygulanamazlığı Hakkında Kanun Kabul etmiştir. Söz konusu Kanun, Yüksek Temsilcinin 22 Temmuz tarihli kararını reddetmekte, Devlet düzeyindeki mevzuatın RSda uygulanamayacağını belirtmekte ve RS yetkililerine Devlet düzeyindeki yasayı uygulamaya çalışan Bosna-Hersek

kurumlarıyla işbirliği yapmama talimatı vermektedir. Bu durum, BGÇAnın 4 Nolu Eki ile 10 Nolu Ekin somut ihlalini oluşturmaktadır.

- Dodik, son zamanlardaki icraatlarının çatışmayı kışkırtma amacı taşımadığını ifade etmiş olsa da, Devlet düzeyindeki yargı kurumlarının veya kolluk kuvvetlerinin herhangi bir müdahale girişiminin, karşı koymayla sonuçlanacağı konusunda uyarmıştır. Ayrıca, herhangi bir kışkırtma olmaksızın NATOnun müdahalesi durumunda, RSnin, bu bağlamda hazır olduklarına dair teminat veren isimsiz dostlarından destek isteyeceğini ifade etmiştir.
- Barış İçin Genel Çerçeve Anlaşmasının (BGÇA) nihai yorumcusu sıfatıyla, **Yüksek Temsilcinin değerlendirmesi, RS yetkililerinin halihazırda Anlaşmayı ağır biçimde ihlal ettiği, potansiyel olarak telafisi olanaksız zarara neden olabilecek şekilde daha fazla ihlale hazır olduğu yönündedir** (vurgu eklenmiştir). Bu konuda engelsiz bir şekilde başarıya ulaşmaları durumunda RS yetkilileri, yeni bir anayasal ve hukuki çerçeve oluşturarak, RSyı Dayton yapısından, özellikle Bosna-Hersekin anayasal düzeninden çıkartmış olacaktır. Bu durum ise, ayrılmak anlamına gelmektedir. Mevzubahis gidişatın görmezden gelinmesi veya önemsenmemesi, bölge ve ötesi için tehlikeli sonuçlar yaratabilir.

BM Güvenlik Konseyinin, Çok Uluslu İstikrar Sağlama Gücünün Operasyonlarının Uzatılması ve 12 Ay Süreyle Bosna-Hersekte NATO Karargahının Muhafaza Edilmesi Kararı

BM Güvenlik Konseyi, konunun tartışılmasının ardından 3 Kasım 2021 tarihinde, Birleşmiş Milletler Şartının VII. Bölümü uyarınca, 2604 (2021) sayılı kararı oybirliğiyle kabul etmiştir. Karar, Avrupa Birliği aracılığıyla veya işbirliğiyle hareket eden Üye Ülkelere, bir çok uluslu istikrar sağlama gücü veya *EUFOR-Althea*, kurma yetkisi vermiş ve ülkede 12 ay boyunca NATO karargahı bulundurma yetkisini yenilemiştir. *EUFOR-Althea,* Barış Anlaşmasının askeri yönlerinin uygulanmasına yardımcı olmakla görevlendirilmiştir.[5]

BM Toplantısı Kapsamı ve Basın Bildirisinde yer alan bilgilere göre, Konsey üyeleri ve ilgili Devletlerin temsilcileri kararı büyük ölçüde memnuniyetle karşılamıştır. Ancak sözkonusu metinde Yüksek Temsilci Ofisi'nin BGÇA'nın sivillere ilişkin yönlerinin uygulanmasında oynadığı role atıfta bulunulmaması konusunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir.[6] ABD temsilcisi, Dodikin RSyı Hükümetten bütünüyle çekme amacı taşıdığını gösteren açıklamalarını endişeyle karşıladığını ifade etmiş, bu tür ifadelerin Bosna-Hersek ve daha geniş bölge için tehlikeli bir yol olduğunu da sözlerine eklemiştir. Rusya Federasyonu temsilcisi ise, Bosna-Hersekte giderek kötüleşen siyasi durumun, çeşitli dış güçlerin sorumsuz eylemleriyle daha da vahim bir duruma geldiği uyarısında bulunmuştur. Bazı Batılı ülkelerin, yerleşik uygulamaya aykırı biçimde Christian Schmidt'i Yüksek Temsilci olarak atamaya çalıştıklarını ileri sürmüş, Rusyanın, bu konumun boş kalmasında ısrar ettiğini kaydetmiştir. Schmidtin 30 Ekim tarihli raporunu Bosna'daki insanlar arasında barış ve işbirliği umudunu yok etmeyi amaçlayan son derece taraflı ve Sırp karşıtı belge şeklinde tanımlayarak kınamıştır. Ayrıca, Sırpları şeytanlaştırmanın bazı dış güçlerin politikası gibi göründüğünü iddia etmiş ve bu dışarıdan vesayete son verilmesinin yolları konusunda adil bir tartışma çağrısında bulunmuştur.

Bosna-Hersek temsilcisi, ülkenin savaş sonrası dönemin en büyük varoluşsal tehdidiyle karşı karşıya olduğunu belirtmiş, RSnın hamlesinin saati 15 yıl geriye döndüreceğini söylemiştir. RS politikası, Dayton Anlaşmasının uygulanmasını engellemenin yanı sıra, ilan etmeden ayrılmakla eşdeğerde bir hareketle Anlaşmayı tersine çevirmektedir, demiştir. Sırbistan temsilcisi, Dayton Anlaşması'nda olası bir değişikliği yürürlüğe koyma mekanizmasının hem her iki oluşumun, hem de üç kurucu halkın onayını gerektirdiğini, bu nedenle diğer herhangi bir tarafın bir çözüm dayatma girişiminin kabul edilemez olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Sırbistanın, Dayton Anlaşmasının bir garantör ülkesi olarak, Bosna-Hersek'in toprak bütünlüğünü ve egemenliğini desteklediğinin ve uzlaşmayla alınmayan kararları reddettiğinin altını çizmiştir.

Hırvatistan temsilcisinin açıklaması dikkat çekicidir. Temsilci, Bosna-Hersek'teki mevcut seçim mevzuatının "seçim mühendisliğine" izin verdiğini ve böylece Bosna-Hersek'teki Hırvatları Devlet başkanlığındaki meşru temsilcilerini seçme hakkından mahrum bıraktığını ifade etmiştir. "Bu kabul edilemez ve değiştirilmesi gerekiyor" ifadesiyle temsilci, Hırvatistan'ın, seçim yasasının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına ve diğer ilgili kararlara uygun hale getirilmesi için gerekli yasal değişikliklerin yapılmasını güçlü bir şekilde desteklediğini de sözlerine eklemiştir. Hırvat temsilcinin bu açıklaması, tahmin edilebileceği gibi, sadece gözlemci statüsündeki AB heyeti tarafından desteklenmiştir. Avrupa Birliği Delegasyonu Başkanı, gözlemci sıfatıyla yaptığı konuşmada, Bosna-Hersek Anayasasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile uyumlu olmamasından duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Adıgeçen, Avrupa standartlarına uygun, samimi diyalog yoluyla kapsayıcı bir seçim reformu süreci çağrısında bulunarak, her türlü eşitsizlik ve ayrımcılığın seçim sürecinden çıkartılması gerektiğini söylemiştir.

Sonuç

Yukarıda özetlenen BM Güvenlik Konseyi kararının, Bosna-Hersekin egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün korunması konusunda sağlam bir içeriğe sahip olmadığını söylemek mümkündür. Görüldüğü üzere, Rusya Federasyonu, Yüksek Temsilci Ofisinin kapatılması konusunda ısrar etmekte, yeni Yüksek Temsilciyi tanımadığını açıkça belirtmekte ve Bosnalı Sırpların gerçek koruyucusu gibi davranmaktadır. ABDnin açıklaması, Bosna-Herseki bölmeyi amaçlayanlara karşı bir uyarı niteliğinde olmayıp, BGÇAna göstermelik bir bağlılık izlenimi yaratmaktadır. Bosna-Hersekin üç kurucu halkından ikisini teşkil eden Hırvatlar ile Sırpların, Hırvatistan ve Sırbistandan özel destek almakta olmaları şaşırtıcı değildir. Burada dikkat çeken husus, Güvenlik Konseyinde Hırvat temsilcinin revizyonist bir açıklama yapması, Sırp temsilcinin ise daha dengeli ve dikkatli bir açıklama yapmış olmasıdır. Ne yazık ki, beklenildiği üzere, Hırvatistanın açıklaması AB Delegasyonu tarafından desteklenmiştir. ABnin, haklı olarak veya büyük ölçüde haksız olarak, üye devletleri körü körüne desteklediği bilinmektedir. Doğu Akdenizde yaşanan gelişmeler, böylesi tutumun bir örneği niteliğindedir. Her gün ABnin, Yunanistanı ve Kıbrıslı Rumları koşulsuz desteklediğine şahit olmaktayız. Ancak ABnin Hırvatistana yönelik destek beyanı, Bosna-Herseki daha fazla revizyonist gelişmeleri içeren tehlikeli bir yola sürükleyebilecek içeriğe sahiptir. Böylesi kritik bir dönemde ABnin, tek bir kurucu halkı destekleyen bir

açıklama yapmasının uygun olduğunu söylemek zordur. Bu çeşit özel desteğin, Bosna-Hersekte Pandoranın kutusunun açılmasında rol oynaması şaşırtıcı olmayacaktır. Ayrıca sözkonusu destek beyanı Hırvatistanı, mantıksız ve yerleşik geleneklere aykırı bir şekilde korumakta ve nihai tahlilde Bosna-Hersekin egemenliğini ve toprak bütünlüğünü tehdit altına sokmaktadır.

Yukarıdaki belirtilen hususların ortaya koyduğu üzere, Bosna-Hersekte kurucu ve en kalabalık nüfuslu halklardan biri olan Boşnaklar, Güvenlik Konseyinde desteksiz ve yalnız bırakılmıştır. Bu kritik noktada, Barışı Uygulama Konseyi Yönlendirme Kurulunun bir üyesi olarak Türkiye, Boşnaklara desteğini gösteren, ABnin hareketsizliğini ve taraflı tutumunu ortaya çıkaran, Boşnakların haklarını savunmakta ABD ile işbirliği yapan ve üçüncü tarafların Boşnakları köşeye sıkıştırmasına fırsat vermeyen tek ülke olarak gözükmektedir. Türkiyenin, Balkanlardaki akraba ve kardeş topluluklara karşı tarihi sorumluluğu, böyle bir tutum ve davranışı zorunlu kılmaktadır.

*Fotoğraf: https://www.aljazeera.com/

**Bu Analiz yazısının aslı İngilizce olarak kaleme alınmıştır. AVİM Çevirmeni Ahmet Can Öktem makalenin tercümesine katkı sağlamıştır.*

[1] Teoman Ertuğrul Tulun, Why Should The Role Of The Peace Implementation Council And OHR Continue In Bosnia And Herzegovina?, *Center For Eurasian Studies Analysis Series* 2021, sy 14 (06 Nisan 2021): 7, https://doi.org/10.31219/osf.io/tuzna.

[2] Teoman Ertuğrul Tulun, Slovenian Document On Dismemberment Of Bosnia-Herzegovina Confirms The Necessity Of Continuing The PIC-OHR-Bonn Powers, *Center For Eurasian Studies Analysis Series* 2021, sy 18 (30 Nisan 2021): 6, https://doi.org/10.31219/osf.io/xpwhb.

[3] Julian Borger, Bosnia Is in Danger of Breaking up, Warns Top International Official, *The Guardian*, 02 Kasım 2021, blm. World news, https://www.theguardian.com/world/2021/nov/02/bosnia-is-in-danger-of-breaking-up-warns-eus-top-official-in-the-state.

[4] Office of The High Representative, 60th Report of the High Representative for Implementation of the Peace Agreement on Bosnia and Herzegovina to the Secretary-General of the United Nations, 05 Kasım 2021, http://www.ohr.int/60th-report-of-the-high-representative-for-implementation-of-the-peace-agreement-on-bosnia-and-herzegovina-to-the-secretary-general-of-the-united-nations/.

[5] UN Security Council, Resolution 2604 (2021) Adopted by the Security Council at Its

8896th Meeting, on 3 November 2021 (United Nations, 03 Kasım 2021), S/RES/2604 (2021), https://undocs.org/pdf?symbol=en/S/RES/2604(2021).

[6] UN Security Council, Security Council Extends Mandate of European Union-Led Stabilization Force in Bosnia and Herzegovina for One Year, Adopting Resolution 2604 (2021) | Meetings Coverage and Press Releases (United Nations, 03 Kasım 2021), SC/14685, https://www.un.org/press/en/2021/sc14685.doc.htm.

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "BOSNA-HERSEK VAROLUŞSAL AYRILIKÇI TEHDİT İLE KARŞI KARŞIYA." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2021 / 34. Kasım 18. Erişim Kasım 22, 2026. https://avimbulten.org/public/tr/Analiz/BOSNA-HERSEK-VAROLUSSAL-AYRILIKCI-TEHDIT-ILE-KARSI-KARSIYA

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır